

Источники и литература

1. Адамчук В. В. Экономика и социология труда. Учебник для вузов / Ромашов О. В., Сорокина М. Е. – М.: ЮНИТИ, 1999.
2. Экономика труда. / [Под ред. Винокурова М. А., Горелова Н. А.] – СПб.: Питер, 2004.
3. Социальная политика. / [Учебник. Под общ. ред. Волгина Н. А.] – М.: «Экзамен», 2001.
4. Рыночный механизм оптимизации благосостояния. / [В кн.: Тарасовой С.В. «Экономическая теория благосостояния»]. – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2001 / – С. 57–88.

Кулько І.В.**УДК 338.32****ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВ**

Анотація. Розглянуто теоретичні та практичні аспекти різноманітних підходів до оцінки та аналізу основних виробничих фондів підприємств. Розкрито поняття "фізичний, моральний знос". Проаналізовано методи оцінки вартості основних виробничих засобів підприємств. Обґрунтовано необхідність використання єдиного підходу до оцінки та аналізу основних виробничих фондів. Запропоновано шляхи вирішення цієї проблеми.

Ключові слова: основні виробничі фонди, вартість, оцінка виробничих фондів, знос, амортизація.

Аннотация. Рассмотрены теоретические и практические аспекты разнообразных подходов к оценке и анализу основных производственных фондов предприятий. Раскрыто понятия "физический, моральный износ". Проанализировано методы оценки стоимости основных производственных средств предприятий. Обоснована необходимость использования единого подхода к оценке и анализу основных производственных фондов. Предложены пути решения этой проблемы.

Ключевые слова: основные производственные фонды, стоимость, оценка производственных фондов, износ, амортизация.

Summary. The theoretical and practical aspects of the various approaches to the evaluation and analysis of fixed assets of enterprises. Discloses the concept of "physical, moral deterioration." The methods of valuation of fixed assets of enterprises. The necessity of a common approach to the assessment and analysis of fixed assets. The ways of solving this problem.

The existence of different approaches to valuation and amortization of fixed assets allows companies recently comprehensively analyze them using in practice the most rational methods and techniques.

Under the influence of time and environmental factors in the direct use of the basic means of gradually wear out. They lose their original physical qualities, reduced their technical and operational capabilities as a result of declining real book value of fixed assets.

Integration is necessary assessment of wear of fixed assets of enterprises, which takes into account of the development of their use for life.

Became a crucial question about the identification and implementation of a common approach to the assessment, analysis and synthesis of the fixed assets of enterprises.

But even the basic functional component precious assets of enterprises has several approaches to its assessment. Functions that perform depreciation of fixed assets are also considered from several perspectives.

Various approaches to upgrading of the national economy encourage differences in approaches to assessing the economic situation of fixed assets. Optimization methods for assessment and analysis of fixed assets can only be based on industry sector and technology specific factory production.

Keywords: Basic production assets, the cost estimate of productive assets, depreciation, amortization.

I. Вступ

В умовах ринкової економіки система господарювання повинна містити в собі достатні економічні стимули ефективного використання основних фондів, виробничих потужностей, усього наявного майна функціонуючих підприємств. Дійова система таких колективних та індивідуальних економічних стимулів на підприємствах різних галузей народного господарства України поки що знаходиться на стадії свого становлення і розвитку.

Більш повне та раціональне використання основних фондів та оптимізація їх зносу сприяє покращанню всіх техніко-економічних показників підприємства: зростанню продуктивності праці, підвищенню фондовіддачі, збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, економії капітальних вкладень.

Наявність різних підходів до оцінки вартості та амортизації основних виробничих фондів підприємств дозволяє останнім всебічно їх проаналізувати, використовуючи на практиці найбільш раціональні методи та прийоми. [2, с. 221]

II. Постановка завдання

Мета запропонованої статті полягає у розкритті різних підходів до оцінки та аналізу основних виробничих фондів підприємств, а завдання – у пошуку шляхів їх оптимізації.

III. Результати

Основні фонди – це частина засобів виробництва, які діють у процесі виробництва протягом тривалого періоду часу, зберігають при цьому впродовж усього періоду натурально-речовинну форму і переносять свою вартість на продукцію по частинах у міру зносу у вигляді амортизаційних відрахувань.

Основні фонди поділяються на основні виробничі і основні невиробничі фонди. Тобто, ті що безпосередньо приймають участь у виробництві і ті що його обслуговують.

Наявність високоякісних та модернізованих основних фондів на підприємстві – це запорука ефективного його функціонування, а також – рентабельності.

З огляду на те що науково–технічний прогрес безупинно спонукає виробництво до повної автоматизації, наявність основних фондів у підприємства є виключно необхідною. Збільшення фондоозброєності праці на промислових підприємствах зумовлене технічним переоснащенням виробництва (зростанням вартості основних засобів).

За таких умов, значення основних виробничих фондів як найвагомішого фактора здійснення виробничого процесу, зростає.

Для того щоб визначити реальну потребу в основних виробничих фондах та їх наявність, їх необхідно оцінити.

Суть оцінки основних фондів полягає в тому, що вона являє собою грошове вираження їх вартості.

Існує декілька видів оцінки основних засобів (фондів):

1. В залежності від моменту проведення оцінки основних засобів (фондів):

- первісна (початкова) – це фактична їх вартість на момент введення в дію чи придбання;
- відновна вартість – це вартість їх відтворення в сучасних умовах виробництва.

2. З огляду на стан основних фондів:

- повна – це їх вартість у новому, не спрацьованому стані.
- залишковою вартістю – реально існуюча їх вартість, ще не перенесена на вартість виготовленої продукції (виконаної роботи, здійснювані послуги), є розрахунковою величиною і визначається різницею між повною первісною (відновною) вартістю та накопиченою на момент обчислення сумою спрацювання основних фондів.

Також, провідні науковці пропонують оцінювати основні виробничі фонди застосовуючи методи ринкової та балансової вартості.

Існує також підхід до оцінки основних виробничих засобів з огляду на їх технічний стан, а саме:

- застосування часових показників (співвідношення між фактичним і ефективним термінами експлуатації основних засобів);
- застосування натуральних показників;
- застосування вартісних показників.

Ефективне використання основних засобів сприяє прискоренню оборотності оборотних засобів. Чим краще експлуатуються основні засоби, тим швидше оборотні засоби проходять фазу виробництва і тим менше потреба в їх прирості.

Важливим фактором підвищення використання основних засобів являється перебудова в системі народного господарства. [1, с. 88]

Під впливом часу, природних факторів та в процесі безпосереднього використання основні засоби поступово зношуються. Вони втрачають свої первинні фізичні якості, знижуються їх техніко–експлуатаційні можливості в результаті зменшується реальна балансова вартість основних засобів.

Існують два підходи до визначення зносу основних виробничих фондів.

Перший, за яким розрізняють два види зносу основних фондів підприємств – фізичний і моральний.

Фізичний знос – це поступова втрата основними засобами своєї споживної вартості в процесі експлуатації, тобто суто матеріальний знос їх окремих елементів.

Фізичний знос основних засобів підприємств залежить від багатьох факторів, зокрема:

- особливостей технологічного процесу виробництва;
- якості технічного обслуговування основних засобів;
- якості праці, кваліфікації працівників, які обслуговують процес виробництва, їх безпосереднього ставлення до основних засобів у процесі виробництва.

Розрізняють повний і частковий знос основних засобів.

Повний знос передбачає повне зношення, як фізичне так і моральне, основних виробничих фондів у процесі виробництва. Повний знос характеризується відсутністю можливості оновлення основних виробничих фондів, тим самим він передбачає списання і заміну основних засобів. Заміна основних засобів машинобудівних підприємств можлива у вигляді придбання нового об'єкта основних засобів, або його будівництва.

Частковий знос означає можливість відновлення фізичних та моральних властивостей основних виробничих фондів за рахунок модернізації, переоснащення, оновлення.

Моральний знос – це зношення основних виробничих фондів на стадії розвитку технологічного прогресу. Тобто, з'являється більш дешевий, енергозберігаючий, економічніший аналог. [4, с. 12]

Другий, за яким існує три види зносу:

- фізичний (часткова або повна втрата обладнанням своїх початкових технічних якостей);
- функціональний (зменшення споживної привабливості тих або інших властивостей обладнання, що зумовлене розвитком нових технологій);
- економічний (втрата вартості майна внаслідок впливу зовнішніх факторів).

Найбільш зручним і узагальненим методом оцінювання рівня зношення основних засобів підприємств є метод, який базується на застосуванні його вартісної оцінки.

Необхідною є інтеграційна оцінка рівня зношення основних засобів підприємств, яка б враховувала зміну основних показників їх експлуатації протягом терміну служби. Тобто показником, з урахуванням ринкової вартості основних виробничих фондів.

Також існує узагальнюючий метод оцінки рівня зношення основних виробничих фондів, за яким виокремлюють два його види:

- нормальний (припустимий) – максимально можливий рівень зношення основних засобів, за якого підприємство може забезпечувати просте відтворення основних засобів використовуючи лише майбутній потік амортизаційних відрахувань на їх реновацію);
- катастрофічний – мінімально можливий рівень зношення основних засобів, за якого підприємство не зможе здійснити навіть просте їх відтворення, використовуючи майбутні потоки свого прибутку та амортизаційних відрахувань.

Під амортизацією основних фондів, що використовуються для власного виробництва підприємствами, розуміється поступове відшкодування витрат власника на придбання та введення в експлуатацію основних фондів у межах норм амортизаційних відрахувань, встановлених законодавчо, що відносяться на витрати виробництва (обігу) підприємства.

На сучасному етапі існує два підходи до тлумачення поняття «амортизація»: традиційний, коли вона розглядається як економічний процес, що кількісно відображає втрату знаряддями праці вартості й поступове перенесення її на новостворений продукт з наступним нагромадженням коштів для відтворення основних засобів, і так званий податковий, який розглядає амортизацію як поступове віднесення витрат на придбання, виготовлення або поліпшення основних засобів, на зменшення скоригованого прибутку платника податку.

Амортизації підлягають витрати, пов'язані з:

- придбанням та введенням в експлуатацію основних фондів і нематеріальних активів;
- виробництвом допоміжних та основних засобів у процесі основного виробництва;
- проведенням усіх видів ремонту, реконструкції, модернізації та інших видів поліпшення основних фондів;
- поліпшенням земель.

Не підлягають амортизації та повністю відносяться на витрати виробництва (обігу) у звітному періоді витрати підприємства на:

- відгодівлю продуктивної худоби;
- вирощування багаторічних насаджень.

Не підлягають амортизації і здійснюються за рахунок відповідних джерел фінансування витрати на:

- утримання житлових будинків, їх будівництво;
- утримання та прокладання автомобільних доріг;
- підтримання та придбання фондів бібліотечних та архівних. [3, с. 87]

IV. Висновки

В Україні в останні роки, не дивлячись на затяжну фінансову кризу, спостерігається інтенсифікація промислового виробництва. Необхідність вчасного оновлення техніки як одного з факторів інтенсифікації виробництва обумовлюється тим, що підтримка застарілого технічного парку діючих підприємств у працездатному стані потребує значних витрат.

З огляду на цей факт актуальним стало питання про виявлення та впровадження єдиного підходу до оцінки, аналізу та узагальнення стану основних виробничих фондів підприємств.

Але навіть функціональна складова основних виробничих фондів підприємств має декілька підходів до своєї оцінки. Функції, які виконує амортизація основних виробничих фондів, також розглядаються з декількох позицій.

Різні підходи до переоснащення галузей народного господарства стимулюють розбіжності в підходах до оцінки економічного стану основних виробничих фондів. Оптимізація методів оцінки та аналізу основних виробничих фондів можлива лише з урахуванням галузевої належності та технологічної специфіки виробництва на підприємстві.

Джерела та літератури:

1. Александров Д. Историчні аспекти правового регулювання управління активами / Д. Александров // Підприємництво, господарство і право. – 2006. – № 4. – С. 86–90.
2. Галуза С. Оцінка використання активів у аналізі ефективності підприємства / С. Галуза, В. Артемов // Економіка України. – 2005. – № 6. – С. 86–89
3. Гохберг І. І. Оцінка установок, машин та обладнання: питання і відповіді, практикум оцінки / І. І. Гохберг. – Львів: ЗУКЦ, 2007. – 184 с.
4. Решетняк Е. А. Моральный износ и сроки использования оборудования/ Е. А. Решетняк // Вісник Нац. техн. університету «Харківський політехнічний інститут». – 2008. – № 2. – С. 12–14.